

אם היו עושים לפני משורת הדין גם הקב"ה היה נושא להם פנים וכן דרשו ז"ל במס' ברכות (כ' ב') כ' אשר לא ישא פנים וכתוב ישא ה' פניו אליך אמר הקב"ה איך לא ישא פנים לישראל כי אני כתבתי בתורתך ואכלת ושבעת והם מדקדקים עד כזית ועד כביצה, ולפיכך אם היו עושים לפני משורת הדין היה הקב"ה גם כן עושה להם לפני משורת הדין. אבל השתא שהעמידו דבריהם על דין תורה לא עשה הקב"ה לפני משורת הדין (**)

מפני שאביו מביא אותו (שם ל"ג ע"א). אבדת אביו לחיי עה"ז והרב הוא ואבדת רבו של רבו קודמת סבה לתלמיד שיבא לעה"ב. כי הרב המאיר שלמדו חכמה מביאו לחיי עיניו בחכמה והוא הנותן העולם הבא ואם אביו חכם לו אור התורה ובזה מביאו לחיי עה"ב, הוא האור שהוא צפון לצדיקים. ואם אביו ת"ח אביו קודם. יש להתבונן בזה לפי הטעם אשר אמר כי הרב קודם מפני שהביאו לחיי עה"ב, ולמה אביו קודם אע"ג שאביו ת"ח דסוף סוף לא הביא אותו לחיי עה"ב, ותיירץ זה דסוף סוף האדם מוכן לעה"ב שעל ידי שהביאו לעולם הזה הוא בא לחיי עה"ב, וא"כ ג"כ האב מביא אותו לחיי עה"ב, רק אם אין אביו ת"ח לא יתיחס לו פעל זה שהביאו לחיי עה"ב כי אין האב עצמו בוודאי שיהיה בעל כת עה"ב בעודו בעה"ז, ואם כן לא יחשב האב שהוא הביאו לחיי עולם הבא, דהוא עצמו מניין לו, אבל אם אביו ת"ח יש לו שכל האלקי שהשכל האלקי הזה בעצמו בעל עולם הבא, אם לא שיחטא ויגרם לו האבדה, ולפיכך נאמר על זה ג"כ שהביאו לחיי עה"ב במה שהביאו לחיי עה"ז (***)

כל המקיים בעצמו כך בא (שם). אמר רב יהודה אמר לדידי כך. פי' כי האדם בקל פועל בעצמו יותר ממה שיפעל בזולתו, כי כאשר הוא פועל בעצמו אין דבר מתנגד לו, לא כאשר יפעל בזולתו, כאשר המקבל מתנגד לו אין מניח לפעול בו. וכאשר הוא מתירא מן עניות הרי יתן לעניות מקובל לפעול

לא חרבה אע"ג שהיה חרבה ירושלים אלא על וכו' להם חטאים אחרים שהעמידו דיניהם על דין תורה היה הקב"ה משלם להם ולא עבדו לפני משורת הדין. בעניין אחר ולא היה החרבן, [אבל] כאשר העמידו דבריהם על ד"ת ולא רצו רק הכל בדין לא היה הש"י עושה להם לפני משורת הדין, והדין הוא חורבן, ולפי שהיו נמשכים בכל מעשיהם אחר הדין ודנו בה דין תורה נעשה ירושלים חרב. וזכר לזה כי התורה ניתנה במקום חורבן והוא המדבר, ושם נתן לישראל התורה אבל אם לא היו דגין דין תורה ונכנסו לפני משורת הדין לא חרבה (לא) מחרב. ועוד דע כי בודאי חטאים אחרים היה להם כדמפרש ביומא (ט' א') מכ"מ

ומה שאמר את הדרך זו גמילות חסדים, דרך, כמו שכתב אחרי ה' אלקיכם תלכו, כי בעל גמ"ח נקרא הולך, שהוא מתעלה אחר הש"י, לכך נקרא גמילות חסדים את הדרך. והוסיף הכתוב אשר ילכו בה ללמוד על ביקור חולים, כי הוא עוד יותר גמילות חסדים כמו שאמרנו, וקאמר בה זו קבורה כי קבורה עוד יותר דרך, ולפיכך הוסיף לומר בה ועוד אמר ואת המעשה אשר יעשון, כי אחר שזכר גמילות חסדים זכר הדין ג"כ, שנקרא הדין מעשה, כאשר צריך לעשות מה שפוסק אותו נקרא זה מעשה. והוסיף אשר יעשון זה לפני משורת הדין, וזה דבר יותר עוד, והבן הדברים האלו ותדקדק בהם (ובאומתכם) [ובחכמתם] ותמצא איך מאד דקדקו חכמים בפסוק זה. כי ג' דברים נזכרו ככתוב זה, והודעת להם זה בית חייהם, שיהיו עושי הדברים שעל ידי זה יהיו דביקים בחיים, ודבר זה נגד מדת יעקב, כי יעקב אבינו לא מת. ואחר כך זכר מדת אברהם, את הדרך זו גמילות חסדים נגד מדת אברהם, ואח"כ נגד מדת יצחק ואת המעשה זה הדין, להשלים את האדם בכל, והבן זה מאד *).

ואמר לא נצרכה אלא לבן גילו, כי עיקר ביקור חולים כי כאשר הוא חולה ואתרע מזלי' ואם הולך בן גילו אליו חל עליו מקצת מן החולי וממעט מן החולה קצת, חלק ס', כי אינו מקבל עיקר החולי וכל דבר שהוא אינו עיקר הוא על דרך ששים, שהרי אמרו רז"ל אחד מששים בנבואה וכן בכמה מקומות כי הדבר שהוא נחשב חלק דבר יאמר שהוא אחד מששים, כי פחות מחלק אחד מששים הוא בטל לגמרי כמו שאמרו בטל בששים.

לא חרבה ירושלים. פי', (שם). דאמר רבי יוחנן לא לא חרבה אע"ג שהיה חרבה ירושלים אלא על וכו' להם חטאים אחרים שהעמידו דיניהם על דין תורה היה הקב"ה משלם להם ולא עבדו לפני משורת הדין. בעניין אחר ולא היה החרבן, [אבל] כאשר העמידו דבריהם על ד"ת ולא רצו רק הכל בדין לא היה הש"י עושה להם לפני משורת הדין, והדין הוא חורבן, ולפי שהיו נמשכים בכל מעשיהם אחר הדין ודנו בה דין תורה נעשה ירושלים חרב. וזכר לזה כי התורה ניתנה במקום חורבן והוא המדבר, ושם נתן לישראל התורה אבל אם לא היו דגין דין תורה ונכנסו לפני משורת הדין לא חרבה (לא) מחרב. ועוד דע כי בודאי חטאים אחרים היה להם כדמפרש ביומא (ט' א') מכ"מ

(*) ע' נתיב גמ"ח פ"ג.

(**) ע' נתיב ג"ח שם.

(***) ע' נתיב יראת השם פ"ה.

בו ובא אליו הדבר, וכמו שאמר איוב (איוב ג' כ"ה) ואשר יגורתי יבא לי, כי כאשר הוא ירא מן דבר אחד והוא בעצמו מקטין עצמו לפני אותו דבר שהוא ירא ממנו, ובוזה פועל בו אותו דבר, ובפרט העניות שהוא ההעדר, וכאשר גותן עצמו אל ההעדר מקבל ההעדר, שהוא רודף אחריו תמיד, ודבר זה ברור. אע"ג דשלו קודם, היינו מצד החיוב, שאינו חייב שיהיה של חבירו קודם, אבל אשר קובע בנפשו כך וזהו כאשר מתירא מן העניות אז הוא בא לידי כך, כאשר הוא בדעתו שהוא מוכן לזה. ואינו דומה למי שהוא מתירא מן הנפילה שיפול, כי אין דבר זה דומה לזה כי הנפילה הוא בשביל מכשול אשר מגיע לו מן החוץ ואינו יכול לפעול המכשול מן החוץ, אבל זה לא הוי רק חסרון והעדר ממון שבא לידי חסרון ולידי מארה, וכאשר ירא מזה דעתו הוא שהוא מוכן לזה, לזה בא לדבר זה. וגם דבר זה עצמו שהוא הנפילה אמרו הראשונים שהיראה מזה מביא לידי זה, כי אם יקח אדם לוח אחד של עץ ומניחו על הנהר לעבור על הנהר מן הקצה אל הקצה קרוב הוא אל הנפילה כאשר עובר עליו, ואם הוא מונח על הארץ לא היה נשמט רגליו ממנו. וזה בשביל כי המחשבה שמחשיב על הנפילה פועל באדם, כי השכל הוא הפועל הגמור, ומכ"ש דבר זה כאשר הוא מתירא שלא יעני, שהמחשבה והשכל הוא פועל באדם ומקבל עניות והבן זה.

אפס כי לא יהיה בך (שם). אמר רב יהודה אמר אביון. דלא הוי למכתב רק אפס לא יהיה בקרבך אביון דלשון בך ר"ל בך בעצמך ולמדך הכתוב כי

עיקר האביון הוא בך ומזה למדו שלך קודם לשל כל אדם מדאמר הכתוב אפס כי לא יהיה בך.

רבו שלמדו חכמה. פי' (שם). ת"ר רבו שאמרו שלמדו חכמה הוא התלמוד שהוא החכמה באמת, ומשנה דברי ר"מ. לאפוקי המשנה שאין

המשנה רק ללמוד המצוה כמו שהיא ולעשות הבדל בין דין לדין, ולא ידע למה זה רק על פי החכמה ולפיכך קאמר רבו שלמדו חכמה שהוא הבנת הדבר על אמתתו. ונקרא בלשון הכתוב ושמרתם זו משנה לפי שהמשנה שהוא ציור המצוה בלבד אין צריך כל כך שיחכם בה, רק שיזכר דבר המצויר, ולכך נקרא המשנה בלשון שמירה. אבל התלמוד הוא נקרא למוד ונקרא גם כן חכמה.

מדה ואינו מדה. פי' הוא (שם). ת"ר העוסקים במקרא מדה שהרי היא התורה אבל אין בה הבנוג התורה כאשר ראוי להבין ולפיכך הוא מדה ואינה מדה אבל העוסקים במשנה ויודעים להבין אמתות המצוה היא מדה ונוטלים עליה שכר אבל בתלמוד היא החכמה אין לך מדה גדולה המנו שהחכמה היא על הכל.

מאי דרש. כך פירושו (שם). ת"ר העוסקים במקרא מאי דרוש לבסוף שאמרו לעולם הוי רץ למשנה וכו' ומסיק מפני ששגגת התלמוד עולה זדון וכך פירושו, בודאי אין שכר למעלה מן העוסק בתלמוד ומ"מ הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד מפני כי העונש על התלמוד הוא יותר כי שגגת תלמוד עולה זדון כדמפרש אחר כך.

אלו ת"ח ששגגות נעשה להם כזדונות. פי' כי (שם ע"ב). כדריש רבי יהודה ברבי אילעאי מ"ד והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם והגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות.

דודאי זה אפשר לו להיות נזהר. אבל ע"ה הוא דומה אל האדם ההולך בחושך בלא נר ונתקל דבר זה נחשב אליו שוגג כי סכלתו גורם לו עד שנחשב שוגג בשביל סכלתו ואפילו אם אינו שוגג.

והיינו דתנן הוי זהיר בתלמוד וכו'. פי' כי (שם). והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמיד עולה זדון. טעות ושוגג בשכל רק השוגג מצד הגוף החמרי, בזה שייך שוגג, וכאשר הוא טועה בתלמוד שהוא שכלי אין בזה שוגג רק זדון דאין בשכלי שוגג ודבר זה מבואר.